ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 3ης Δεκεμβρίου 1987 *

Στην υπόθεση 136/86,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal d'instance του Saintes (Charente-Maritime) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Bureau national interprofessionnel du cognac, Cognac,

και

Yves Aubert, Saint-Porchaise,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς το συμβιβαστό με το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ ορισμένων μέτρων με τα οποία θεσπίστηκαν ποσοστώσεις εμπορίας και αποθεματοποιήσεως αλκοόλης,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους G. Bosco, πρόεδρο τμήματος, προεδρεύοντα, O. Due και J. C. Moitinho de Almeida, προέδρους τμήματος, T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot, K. Κακούρη, R. Joliet, T. F. O'Higgins και F. Schockweiler, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Sir Gordon Slynn
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Bureau national interprofessionnel du cognac, εκπροσωπούμενο από τον Philippe Calmels,

— ο Yves Aubert, Saint-Porchaise, εναγόμενος στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενος από τον C. Thiollet, δικηγόρο Angoulême,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

— η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον David Donaldson, Queen' s Counsel of Gray' s Inn,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον Giuliano Marenco,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 2ας Ιουνίου 1987,

αφού άκουσε το γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Σεπτεμβρίου 1987,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 26ης Μαΐου 1986, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Ιουνίου 1986, το Tribunal d'instance του Saintes (Γαλλία) υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ, προκειμένου να εκτιμηθεί αν ο καθορισμός ποσοστώσεων παραγωγής αποστάγματος cognac και οι εισφορές που αποβλέπουν στο να διασφαλίζεται η τήρηση των ποσοστώσεων αυτών συμβιβάζονται με τους κανόνες ανταγωνισμού.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαδικασίας που κίνησε το Bureau national interprofessionnel du cognac (στο εξής: BNIC), με έδρα το Cognac, κατά του Yves Aubert, αμπελοκαλλιεργητή εγκατεστημένου στο Saint-Porchaise, προκειμένου να υποχρεωθεί ο τελευταίος να καταβάλει το ποσό των 7 916,02 γαλλικών φράγκων (FF) που αντιστοιχούν στην εισφορά την οποία οφείλει ο αμπελοκαλλιεργητής αυτός λόγω υπερβάσεως της ποσοστώσεως εμπορίας που καθορίστηκε υπό τις προϋποθέσεις που εξετάζονται πιο κάτω.

3 Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής και από το φάκελο της υπόθεσης, το BNIC είναι διεπαγγελματική οργάνωση στον τομέα των οίνων και των αποσταγμάτων cognac, που ιδρύθηκε με υπουργική απόφαση της 5ης Ιανουαρίου 1941. Οι πόροι του BNIC εξασφαλίζονται από φόρους υπέρ τρίτων. Σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργού Γεωργίας της 18ης Φεβρουαρίου 1975 (JORF της 26.2.1975) που ίσχυε κατά το χρόνο των περιστατικών:

« Στο BNIC μετέχουν:

α) δύο πρόσωπα, από τα οποία το ένα εκπροσωπεί τους αμπελουργούς και το άλλο τους εμπόρους της περιοχής, της οποίας τα όρια καθορίζονται με το διάταγμα της 1ης Μαΐου 1909·

β) βάσει καταλόγων που καταρτίζουν οι ενδιαφερόμενες επαγγελματικές οργανώσεις:

— δεκαεννέα εκπρόσωποι των αμπελουργών και των συνεταιρισμών αποστάξεως·

— δεκαεννέα εκπρόσωποι των εμπόρων και των επαγγελματιών αποστακτών·

— ένας εκπρόσωπος της συνδικαλιστικής οργάνωσης παραγωγών εμπλουτισμένων οίνων·

— ένας εκπρόσωπος των παραγωγών οίνου Pineau των περιοχών Charente·

— ένας εκπρόσωπος των μεσιτών·

— ένας εκπρόσωπος των συναφών βιομηχανιών·

— ένας εκπρόσωπος των ανωτέρων και των τεχνικών στελεχών (εμπόριο)·

— ένας εκπρόσωπος των εργαζομένων στις οιναποθήκες της περιοχής του Cognac·

— ένας τεχνικός αμπελουργίας·

— ένας εργάτης αμπελουργός.

Πρόσωπα που ασκούν το επάγγελμα του εμπόρου, του μεσίτη, του αποστάκτη ή άλλο συναφές επάγγελμα δεν μπορούν να εκπροσωπούν τους παραγωγούς και αντιστρόφως. Τα μέλη του Bureau διορίζονται για τρία έτη με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας. Η θητεία τους μπορεί να ανανεωθεί.

Παρίστανται στις συνεδριάσεις του Bureau και μπορούν να μετέχουν στις συζητήσεις με συμβουλευτική ψήφο:

— οι διευθυντές γεωργίας και οι διευθυντές εφοριών των νομών Charente και Charente-Maritime·

— ο επικεφαλής επιθεωρητής της υπηρεσίας καταστολής της νοθείας·

— οι δημόσιοι υπάλληλοι που είναι επιφορτισμένοι με τον οικονομικό έλεγχο του Bureau. »

Επιπλέον, από τον υπουργό διορίζονται ένας πρόεδρος και ένας κυβερνητικός επίτροπος.

4 Σύμφωνα με τον εσωτερικό κανονισμό του BNIC, όπως ίσχυε κατά το χρόνο των πραγματικών περιστατικών που αποτελούν το αντικείμενο της κύριας δίκης, τα μέλη του κατατάσσονται σε δύο ομάδες, στην ομάδα των εμπόρων και σ' αυτή των αμπελουργών. Οι ομάδες αυτές, αφού καθορίσουν, με εσωτερικές διαπραγματεύσεις η καθεμιά και με ειδική πλειοψηφία, τη θέση τους, μπορούν να συνάψουν συμφωνία η οποία, σύμφωνα με τον ανωτέρω νόμο 75-600 της 10ης Ιουλίου 1975 περί γεωργικής διεπαγγελματικής οργανώσεως, όπως συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με το νόμο 80-502 της 4ης Ιουλίου 1980, μπορεί να αποβλέπει στην προαγωγή: της γνώσης της προσφοράς και της ζήτησης, της προσαρμογής και ρύθμισης της προσφοράς, της εφαρμογής, υπό τον έλεγχο του κράτους, των κανόνων διαθέσεως στο εμπόριο, των τιμών και των όρων πληρωμής, της ποιότητας των προϊόντων, των διεπαγγελματικών σχέσεων στον οικείο τομέα και την προώθηση του προϊόντος στην εσωτερική και εξωτερική αγορά.

5 Δυνάμει των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 2 και 5 του ίδιου νόμου, η συναφθείσα συμφωνία μπορεί, μετά από αίτηση της ολομέλειας του BNIC να « επεκταθεί » με υπουργική απόφαση. Αποτέλεσμα αυτής της επέκτασης είναι η υποχρεωτική ισχύς της συμφωνίας για όλους τους επαγγελματίες που απαρτίζουν τη διεπαγγελματική αυτή οργάνωση.

6 Κατά το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, του προαναφερθέντος νόμου, « οι αναγνωρισμένες διεπαγγελματικές οργανώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 μπορούν να επιβάλουν, σε όλα τα μέλη των επαγγελματικών κλάδων που τις απαρτίζουν, εισφορές απορρέουσες από συμφωνίες οι οποίες επεκτάθηκαν σύμφωνα με την καθοριζόμενη στο προηγούμενο άρθρο διαδικασία, οι οποίες δε, παρά τον υποχρεωτικό τους χαρακτήρα, εξακολουθούν να παραμένουν αξιώσεις ιδιωτικού δικαίου ».

7 Στις 29 Οκτωβρίου 1979, ο κυβερνητικός επίτροπος του BNIC, βάσει διαβουλεύσεων του οργανισμού αυτού της 18ης Οκτωβρίου 1979, έλαβε « απόφαση » που θα εφαρμοζόταν για την περίοδο εμπορίας 1979/80, με την οποία ρυθμίζονταν ορισμένα ζητήματα της περιόδου αυτής. Με την απόφαση καθορίστηκε ποσόστωση παραγωγής αναλυόμενη σε ποσόστωση εμπορίας και ποσόστωση αποθεματοποιήσεως καθαρής αλκοόλης ανά εκτάριο, καθώς και εισφορές, απαιτητές σε περίπτωση υπερβάσεως των ποσοστώσεων αυτών. Οι πόροι που θα προέκυπταν από την εφαρμογή της απόφασης αυτής προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν, αφενός, για τη χορήγηση βοηθημάτων

στους αμπελουργούς, οι οποίοι δεν είχαν τη δυνατότητα να διαθέσουν το σύνολο ή μέρος της « ποσόστωσής τους εμπορίας » και οι οποίοι δεν θα παρήγαγαν από την ποσόστωση αυτή cognac (300 FF ανά εκατόλιτρο καθαρής αλκοόλης), και, αφετέρου, για τη χρηματοδότηση ιδίως της μελέτης και εξεύρεσης αγορών (πλην του cognac και του pineau των περιοχών Charente) για τα γλεύκη και τους οίνους που λαμβάνονται από ειδικές ποικιλίες λευκών σταφυλών της οριοθετημένης περιοχής Cognac.

8 Η απόφαση περιελήφθη, κατά το ουσιώδες, στη διεπαγγελματική συμφωνία η οποία συνήφθη στο πλαίσιο του BNIC στις 23 Νοεμβρίου 1979.

9 Η συμφωνία επεκτάθηκε με υπουργική απόφαση της 2ας Ιανουαρίου 1980, σύμφωνα με τον προαναφερθέντα νόμο 75-600.

10 Βάσει των διατάξεων αυτών, το BNIC ενήγαγε τον Yves Aubert ενώπιον του Tribunal d' instance του Saintes, αξιώνοντας την καταβολή των εισφορών λόγω υπερβάσεως της ποσόστωσης εμπορίας. Το δικαστήριο αυτό υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Συμβιβάζονται με τις διατάξεις του άρθρου 85 της Συνθήκης της Ρώμης οι διατάξεις που αποβλέπουν στη θέσπιση ποσοστώσεων παραγωγής αναλυόμενες σε ποσόστωση εμπορίας και σε ποσόστωση αποθεματοποιήσεως, καθόσον αποσκοπούν στον περιορισμό της παραγωγής ενός προϊόντος προκειμένου να διατηρηθεί η ποιότητα του προϊόντος αυτού;

2) Αν όχι, η εισφορά η οποία έχει ως βάση μια τέτοια ποσόστωση συμβιβάζεται με τις ίδιες διατάξεις της Συνθήκης της Ρώμης;

11 Με τα υποβληθέντα ερωτήματα το εθνικό δικαστήριο ζητεί ουσιαστικά να πληροφορηθεί αν:

— διεπαγγελματική συμφωνία που συνήφθη μεταξύ δύο ενώσεων επιχειρηματιών, στο πλαίσιο και σύμφωνα με τη διαδικασία οργανισμού όπως το BNIC, η οποία προβλέπει την καταβολή εισφοράς σε περίπτωση υπερβάσεως της ποσόστωσης παραγωγής καθαρής αλκοόλης ανά εκτάριο, είναι αντίθετη προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ·

— υπουργική απόφαση που καθορίζει την επέκταση μιας τέτοιας συμφωνίας είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ), και 85 της ίδιας Συνθήκης.

Επί του συμβιβαστού της διεπαγγελματικής συμφωνίας με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης

12 Το BNIC υποστηρίζει, πρώτον, ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1, δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για συμφωνία αλλά για μέτρο που ελήφθη από τη δημόσια αρχή.

13 Το επιχείρημα αυτό είναι απορριπτέο. Όπως έκρινε το Δικαστήριο με απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 1985 (BNIC κατά Clair, 123/83, Συλλογή 1985, σ. 391), το γεγονός ότι συνήφθη συμφωνία μεταξύ δύο ομάδων επιχειρηματιών, όπως οι δύο ομάδες των αμπελουργών και των εμπόρων, στα πλαίσια οργανισμού όπως το BNIC, δεν εμποδίζει την υπαγωγή της συμφωνίας αυτής στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης.

14 Κατά το BNIC, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν έχει εφαρμογή στην προαναφερθείσα διεπαγγελματική συμφωνία, λόγω του ότι η συμφωνία αυτή αφορά γεωργικά προϊόντα, τα οποία αποτελούν αντικείμενο εθνικής οργανώσεως αγοράς. Τα προϊόντα αυτά υπάγονται στους κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης, υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται με τον κανονισμό 26 του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 1962, περί εφαρμογής ορισμένων κανόνων ανταγωνισμού στην παραγωγή και στην εμπορία γεωργικών προϊόντων (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 35). Όμως, με το άρθρο 2 του κανονισμού αυτού ορίζεται ότι « το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται στις συμφωνίες, αποφάσεις και πρακτικές που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο και αποτελούν αναπόσπαστο μέρος μιας εθνικής οργανώσεως αγοράς ή είναι απαραίτητες για την πραγματοποίηση των αναφερομένων στο άρθρο 39 της Συνθήκης στόχων ».

15 Πρέπει σχετικά να υπογραμμιστεί ότι οι προαναφερθείσες ποσόστωση παραγωγής και εισφορά αφορούν τα αποστάγματα. Τα τελευταία, όπως προκύπτει από το παράρτημα ΙΙ της Συνθήκης (ex 22.09), εξαιρούνται ρητά από την κατηγορία των γεωργικών προϊόντων και περιλαμβάνονται στα βιομηχανικά προϊόντα. Το γεγονός ότι μέρος των εισφορών προορίζεται για ενέργειες που αφορούν τους οίνους και τα γλεύκη δεν μπορεί να λαμβάνεται υπόψη στον προσδιορισμό των κανόνων που έχουν εφαρμογή στον ανταγωνισμό.

16 Εν συνεχεία, πρέπει να εξεταστεί αν οι εν λόγω συμφωνίες είναι ικανές να περιορίσουν τον ανταγωνισμό και να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

17 Η εν λόγω συμφωνία, καθιστώντας επαχθέστερη κάθε αύξηση της παραγωγής, τείνει να παγιώσει την υφιστάμενη κατάσταση και καθιστά δυσκολότερη τη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης του παραγωγού στην αγορά. Επομένως, είναι ικανή να περιορίσει τον μεταξύ παραγωγών ανταγωνισμό.

18 Μολονότι είναι αληθές ότι η συμφωνία αφορά το απόσταγμα του χρησιμοποείται στην παραγωγή του cognac, δηλαδή ημιτελικό προϊόν το οποίο κανονικά δεν αποστέλλεται εκτός της περιοχής παραγωγής, εντούτοις είναι εξίσου αληθές ότι το προϊόν αυτό συνιστά την πρώτη ύλη ενός άλλου προϊόντος, του cognac, που διατίθεται στο εμπόριο σε όλη την Κοινότητα. Επομένως, συμφωνίες με τις οποίες επιβάλλεται καταβολή εισφορών σε περίπτωση υπερβάσεως των ποσοστώσεων εμπορίας είναι ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

19 Από αυτό έπεται ότι η προαναφερθείσα διεπαγγελματική συμφωνία απαγορεύεται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

20 Το BNIC υποστηρίζει επιπλέον ότι οι θεσπισθείσες διατάξεις δεν μπορούν να είναι ασυμβίβαστες με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης λόγω του ότι αποβλέπουν στην αντιμετώπιση της καταστάσεως η οποία χαρακτηρίζεται από τη στασιμότητα των πωλήσεων και την αύξηση των αποθεμάτων των αποσταγμάτων cognac, διασφαλίζοντας την οικονομική ισορροπία της περιοχής, όπου 63 000 αμπελουργοί και περίπου 9 000 μισθωτοί, απασχολούμενοι στους εμπορικούς οίκους, ζουν από τις αμπελουργικές δραστηριότητες.

21 Πρέπει σχετικά να παρατηρηθεί ότι το BNIC μπορούσε ενδεχομένως να επικαλεστεί τις περιστάσεις αυτές προς στήριξη αιτήσεώς του προς την Επιτροπή, με την οποία θα ζητούσε να κηρυχθούν ανεφάρμοστες οι διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου. Εντούτοις, δεν έχει υποβληθεί σχετική αίτηση στην Επιτροπή.

Επί του συμβιβαστού της υπουργικής αποφάσεως περί επεκτάσεως της συμφωνίας προς το άρθρο 5 της Συνθήκης

22 Πρέπει σχετικά να εξεταστεί αν και σε ποιο μέτρο είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ), και 85, η επέκταση συμφωνίας αντίθετης προς την τελευταία αυτή διάταξη, επιβαλλόμενη με πράξη δημόσιας αρχής.

23 Κατά πάγια νομολογία, τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης αναφέρονται στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων και όχι στα νομοθετικά ή κανονιστικά μέτρα των κρατών μελών· είναι εξίσου αληθές ότι η Συνθήκη επιβάλλει στα κράτη μέλη να μη λαμβάνουν ή διατηρούν σε ισχύ μέτρα δυνάμενα να εξαλείψουν το χρήσιμο αποτέλεσμα των διατάξεων αυτών (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 1977, Inno, 13/77, Rec. 1977, σ. 2115).

24 Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος επιτείνει, με σχετική υπουργική απόφαση, τα αποτελέσματα συμφωνιών αντίθετων προς το άρθρο 85.

25 Επομένως, στα ερωτήματα που υπέβαλε το εθνικό δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι:

— διεπαγγελματική συμφωνία που συνήφθη μεταξύ δύο ενώσεων επιχειρηματιών, στο πλαίσιο και σύμφωνα με τη διαδικασία οργανισμού όπως το BNIC, η οποία προβλέπει την καταβολή εισφοράς σε περίπτωση υπερβάσεως της ποσόστωσης παραγωγής καθαράς αλκοόλης ανά εκτάριο, είναι αντίθετη προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ·

— υπουργική απόφαση καθορίζουσα την επέκταση μιας τέτοιας συμφωνίας είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ), και 85, της ίδιας Συνθήκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

26 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η βρετανική κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος, που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Tribunal d'instance του Saintes με απόφαση της 26ης Μαΐου 1986, αποφαίνεται:

1) Διεπαγγελματική συμφωνία που συνήφθη μεταξύ δύο ενώσεων επιχειρηματιών, στο πλαίσιο και σύμφωνα με τη διαδικασία οργανισμού όπως το BNIC, η οποία προβλέπει την καταβολή εισφοράς σε περίπτωση υπερβάσεως της ποσόστωσης παραγωγής καθαρής αλκοόλης ανά εκτάριο, είναι αντίθετη προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

2) Υπουργική απόφαση καθορίζουσα την επέκταση μιας τέτοιας συμφωνίας είναι αντίθετη προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΟΚ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 3, στοιχείο στ), και 85, της ίδιας Συνθήκης.

Bosco Due Moitinho de Almeida Koopmans Everling

Bahlmann Galmot Κακούρης Joliet O'Higgins Schockweiler

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 3 Δεκεμβρίου 1987.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος

A. J. Mackenzie Stuart